בס"ד, גליון מספר 299 ◆ פרשת נצבים-וילך תשפ"ג ◆ שנה ח'

עטרת ישועה

לע"נ הגה"צ ר' יחזקאל אליהו בהגה"צ ר' יהושע הורוביץ זצללה"ה

ק"ק "עטרת ישועה"
דז'יקוב
ע"ש מרן רביה"ק
בעל עטרת ישועה זיע"א
בנשיאות
הגה"צ רבי חיים מאיר הורוביץ שליט"א
אדמו"ר ואבד"ק דז'יקוב

עטרת ראשינו

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

יורשים שחלקו ואחד מהיורשים ירש ס"ת האם קיים מצות כתיבת ס"ת

בפרשתינו ציונו הבורא ית"ש על מצות כתיבת ספר תורה באמרו "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם" ע"כ נכתוב בע"ה ענין הנוגע למצות כתיבת ספר תורה ע"י כל יחיד ויחיד.

בסנהדרין כ"א ב' אמרי' "אמר רבא (רבה) אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה", והנה נחלקו רבנן קמאי ד"ל מהיכן יליף רבה דמצוה לכתוב משלו, הרמב"ן ד"ל במלחמות בס"ק דסוטה (ד"ב מדפי הרי"ף) כ' וז"ל "וההיא דאמר רבה מצוה לכתוב משלו דכתיב כתבו לכם, ההיא מכתבו נפקא" יע"ש.

אבל הרמ"ה ד"ל בסנהדרין שם בד"ה פיסקא וכותב, כ' וז"ל "וכותב לו ספר תורה לשמו, אסיקנא אפי' הדיוט נמי שהניחו לו אבותיו ספר תורה מחייב למיכתב ספר תורה לנפשיה מדליה שנאמר כתבו לכם משלכם", והיינו דהיפותא הוי מדכתיב לכם ודרשי' משלכם.

והנה נראה בע"ה לחדד הדברים, דהנה הוי מצינן למימר דגם הרמב"ן ד"ל מודה דבעי' לכם משלכם ולא סגי בכתיבת ס"ת אם אין הס"ת ברשותו אח"כ, אלא דליף לה מ'כתבו' למימרא דכבר משעת כתיבה צריך להיות לכם והיינו דכתיב 'כתבו לכם', ולפיכך היורש ס"ת דבשעת כתיבה לא הוי 'לכם' לא יצא.

מיהו הא ליתא, דהרי הרמב"ן ד"ל שם קאתי ליישב בזה הא דבס"ת בעינן עיבוד לשמה משא"כ בתפילין ומזוזות, ועלה כ' דבס"ת יליפי' מדכתיב 'לכם' לשם חובתכם והיינו לשמה, ועלה הק' א"כ מנלן דמצוה על כל אחד לכתוב לעצמו דהא לא אייתר 'לכם', ועלה תי' דילפי' מ'כתבו', ומוכח דבס"ת ליכא ליפותא כלל דבעי' לכם משלכם, אלא מדכתיב 'כתבו'.

ומצינו למדים לפי"ז ביאור פלוגתתם ד"ל, דלדעת הרמב"ן ד"ל מצות ס"ת היינו הכתיבה שכל אחד יכתוב ס"ת ולא בעי' שאח"כ יהי' הס"ת ברשותו דליכא דין 'לכם' בס"ת, (עי' לקמן בסוף המאמר שהוכחנו כן מדברי הרמב"ג ז"ל) אבל לדעת הרמ"ה ד"ל המצוה הוי שיהי' לו ס"ת אלא דעכ"פ בעי' שהכתיבה יהי' לשם אותו אדם וכדכ' הערוה"נ ז"ל.

והנה המגה"ח ד"ל שם כ' לתמוה אהא דיורש חייב לכתוב ס"ת לעצמו, מהא דאמרי' במנחות ל' א' "ואמר ר' יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב, הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלו מהר סיני", וכ' רש"י ד"ל בד"ה כחוטף וז"ל "המצוה עבד אבל אי כתב הוה מצוה יתירה טפי" ותיקשי מאי עדיפותא דקניה מירושה הא בתרוייהו לא כתב בעצמו, והניח בקושיא.

וישוב לקושיא זו למדתי בע"ה מדברי האבני נזר ז"ל בתשו' או"ח סי' מ' אות ו' וז"ל "ונראה דהנה בספר תורה דהמצוה על כל אחד לכתוב לו ספר תורה ואם נתנה לאחר ביטל מצוותה. וכו' הרי דהמצוה במה שהספר תורה שלו. ואף על פי כן אם הניחו לו אבותיו ספר תורה אינו מקיים המצוה וכו' ובספר המצוות להרמב"ם מבואר דאם קנה לו ספר תורה אף דכחוטף מצוה מן השוק קיים המצוה. והיינו משום דכתיב כתבו אינו יוצא אלא בפעל מעשה שיהי' לו ספר תורה".

ונתבאר מדברי ז"ל דקניה עדיפא משום דפעל במעשה שיהי' לו ס"ת, משא"כ ירושה דלא פעל במעשה אלא ממילא קאתי, והנה לפי"ז מי שחכירו נתן לו במתנה ס"ת נמי לא קיים המצוה דלא פעל במעשה שיהי' לו ספר תורה.

ונלע"ד בע"ה חידוש נפלא, באיכא כמה יורשים וחלקו הירושה ויורש אחד קיבל בחלקו ס"ת, דלמאי דקיי"ל כר' יוחנן דהאחים שחלקו לקוחות הן דאין ברירה, א"כ הוי כקנה ס"ת מהשוק ושילם תמורתו, ואע"ג דכל כוחו בס"ת זה הוי מדין יורש, מ"מ כיון דבחשב כקנה ס"ת משאר היורשים ושילם תמורתו לא גרע מלוקח ס"ת והוי כפעל במעשה שיהי' לו ס"ת.

מיהו לדברי האבנ"ז ז"ל הנ"ל יש לפקפק בזה, דכיון דבא לידו בירושה הרי לא פעל במעשה שיהי' לו ס"ת, ואע"ג דהיורשים לקוחות הן היינו רק לענין זה דלא אמרי' דהובר שזה חלקו מעיקרא בירושה, מיהו י"ל דהחלוקה עצמה הוי כמעשה שפעל שיהי' לו ס"ת, וצ"ת.

והנה בגוף הספק הנ"ל האם מצות ס"ת הוי הכתיבה או מה שיש לו ס"ת, י"ל בע"ה כמה נפק"מ להלכה בין היכלותות.

א) התורת חיים ז"ל בחי' לסנהדרין שם כ' וז"ל "ומיימתורא דלכם קדרישש דשמם משלכם בעינן ולא סגי ליה בשל אבותיו וכו' ונראה דיחיד הכותב ספר תורה לעצמו ונותנה לאיזה הכנסת לקרות בה בציבור ומקדישה לאו שפיר קנעיבד, דכיון שמקדישה הרי היא של הקדש ולאו שלו היא ושוב אינו יוצא בה ידי חובתו דלכם כתיב בעינן וכו', וליכא למימר דבכתיבה לחוד תליא מילתא דכיון דכתב לעצמו ספר תורה יצא ידי חובתו וסגי ליה אע"ג דמקדישה בתר הכי, זה אינו דיחיד שכתב ספר תורה לעצמו ואח"כ נאבדה פשיטא שצריך לכתוב לו ספר תורה אחרת".

ומדברי'ז ז"ל נראה דכ"ז היינו רק באם נימא דילפי' לה מדכתיב 'לכם' משלכם, אבל לאידך גיסא דהילפותא הוי מדכתיב 'כתבו' המצוה דמצוה על כל אדם לכתוב ס"ת, שפיר קיים המצוה גם אם יתננה אח"כ לציבור או לאדם אחר במתנה. ומדדימה זאת לכתב הס"ת ונאבד, א"כ נמצא דלדעת הרמב"ן ד"ל מי שכתב ס"ת ונאבד חייב לכתוב ס"ת מחדש, והנה הפת"ש ז"ל ביו"ד סי' ע"ד סק"ג הביא מדברי בנה"ג נאוני בתראי ד"ל דס"ל דבכתב ס"ת ונאבד שפיר קיים המצות, ולהנ"ל י"ל דנחלקו פפלוגתת הרמב"ן והרמ"ה ד"ל הנ"ל.

ונלע"ד בעז"ה לפי"ז המצאה נפלאה לבאר פלוגתת רבנן קמאי ד"ל.

הנה בבכורים פ"ג מי"ב תנן "למה אמרו הבכורים כנכסי כהן שהוא קונה מהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו והאשה בכתובתה כספר תורה", והרע"ב ז"ל אייתי התם ב' גירסאות הא גרסינן 'וספר תורה' או גרסי' 'כספר תורה', וז"ל "כלומר הס"ת נמי הוי כמו בכורים לדין זה דבעל חוב נוטל בחובו ואשה בכתובתה. פי' אחר וס"ת ומותר לקנות בהם ספר תורה. ואף על גב דתנא בהמה טמאה. אצטריך למתני ס"ת וכו'. ולא נתבאר במאי פליגי ב' הגירסאות.

ונלע"ד בעז"ה ליישב באופן נפלא, דהנה קשיא לי קושיא עצומה לדברי התו"ח ד"ל דאסור לאדם למכור ס"ת וכשומכרו מבטל מצוה, א"כ היאך מגבין הבי"ד ס"ת לבע"ח בחובו ולאשה בכתובתה, הא מבטלין את הלוה מצוות ס"ת, דמיד כשלוקחין ממנו הס"ת שוב אינו מקיים מצות כתיבת ס"ת.

וליכא למימר דגם על מטטלטלין איכא שעבוד במיני' דידי' וא"כ גובין הס"ת מדין שעבוד, דהא מדברי הסמ"ע ד"ל בסי' ק"ד סק"א מוכח דאפי' במיני' דידי' נהי דמדאורייתא איכא שעבוד אבל חז"ל בטלו השעבוד יעוש"ה, וא"כ הא דמבגין מטטלטלים היינו רק משום פריעת ב"ח מצוה, ותיקשי טובא מאי אולמי מצוה דפריעת בע"ח ממצוה דס"ת. ודוחק לאוקמי מתניתין כשיש לו ב' ס"ת ומגבין לאשה ולבע"ח אחד מספרי התורה.

וגדולה מזו יש לתמוה דגם להצד דמטטלטלין משתעבדין לבע"ח במיני' דידי' אכתי קשיא דהנה בערכין ג"ב ג' תנן "אע"פ שאמרו חייבי ערכין נמשכנין אותו, נותנין לו וכו' מטה מוצעת סנדליו ותפיליו', ופי' רש"י ד"ל התם דמשיירין לו מעות כדי לקנות תפילין, וא"כ ס"ש דאין גובין חוב מתפיליו, ומוכח דאע"ג דאיכא שעבוד במיני' דידי' מ"מ אין מבטלין אותו ממצות תפילין, ומרן המחבר ד"ל בחו"מ סי' צ"ז סכ"ב כ' דאין מגבין לבע"ח תפילין של חלוה אבל ס"ת מגבין אותו יע"ש, וצ"ע מאי שנא ס"ת מתפילין דא תרוייהו מצוות חיוביות הן.

ולפיכך נלע"ד בע"ד דבר נפלא, דהך גירסא דס"ל דאשה ובע"ח גובין מהס"ת ס"ל כדעת הרמב"ן ד"ל הנ"ל דמצות כתיבת ס"ת אינה מצוה שיהי' לו ס"ת אלא המצוה היא כתיבת ס"ת, ומצוה זו כבר קיים, ואין לו מצוה להחזיק הס"ת ברשותו, ולפיכך מגבין לבע"ח ולכתובה מהס"ת, ואידך גירסא דפי' המשנה דמיירי לענין למכור בכורים ולקנות בהם ס"ת, ס"ל כדעת הרמ"ה ד"ל דמצות ס"ת היינו שיהי' לו ס"ת ברשותו, ולפיכך לא מצי לפרש מתני' כגירסא קמייתא, ולפי' פי' מתני' בע"א, והוא כ"פ ת"ל.

אחר זמן הראני בני הרה"ג משה שליט"א דהגאון מוה"ר יצחק אלחנן ז"ל בתשו' באר יצחק יור"ד סי' כ בבר העיר מנתני' דבכורים הנ"ל והוא ז"ל הוכיח מזה דבחי' לו ס"ת ואבד אינו חייב לקנות עוד ס"ת, וששתי על דבריו ז"ל כעל כל הון, וברוך שכיונתי לדעת גדולים ז"ע.

ב) הגרעקא"א ז"ל בגליון לשו"ע יור"ד סי' ע"ר אות ב' כתב דמדברי התו"ח ד"ל הנ"ל דיחיד שכתב לעצמו ס"ת והקדישה לציבור ביטל מצות ס"ת, מוכח דאע"ג דהוא א"כ שותף בס"ת דהוא אחד מהציבור מ"מ הפסיד המצוה, וא"כ מי שכותב ס"ת בשותפות לא קיים המצוה, והתפתי תשובה ד"ל שם סק"א הביא בשם הפרדס דוד ז"ל (שציין לו הגרעק"א ז"ל) שתמה על מנהג העולם שכותבין ס"ת בשותפות, יעו"ש שכ' דמדכתיב 'ועתה כתבו לכם' יש ללמוד דכשר בשותפות יעוש"ה בדברי הק' ז"ל.

ונלע"ד בע"ה ליישב מנהג העולם, דהנה לעיל הוכחנו מדברי הרמב"ן ד"ל דס"ל דהמצוה הוי רק הכתיבה ואין המצוה שיהי' לו ס"ת, דהא דכתיב 'לכם' בס"ת אתיא להא דבעי' עיבוד לשמה, והנה לפי"ז פשיטא דיוצאין ידי"ח בכתיבת ס"ת בשותפות דהא ליכא דין 'לכם' בס"ת. והנה הרמ"א ז"ל בסי' ע"ר ס"א כ' "שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת וכו' הרי זה כאילו כתבה, אבל לקחה כך ולא הגיה בה דבר הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה".

והט"ז ד"ל סוס"ק א' העיר ע"ז מהא דכ' רש"י ד"ל במנחות ל' א' דהא דאמרי' התם כחוטף מצוה מן השוק הכונה דקעביד מצוה, וכן העיר הגר"א ז"ל בביאורו סק"ג וכ' דהעיקר כדעת רש"י ז"ל, והנה בדעת הרמ"א ז"ל כ' הגאון מוה"ר דאביל אייגר ז"ל בתשו' הגרעק"א ז"ל מכת"ר (מהדורת הגר"נ נשטנר ז"ל) סי' ע"ג, דהוי פלוגתא בין רב גידל לרבא, דלדעת רבא בסנהדרין הנ"ל דמצוה לכתוב משלו ולא מהני בירושה ה"ה דבקנה ס"ת לא קיים המצוה, אבל לדעת רב גידל דבקנה ס"ת יצא ידי המצוה ה"ה בירושה. וכ' דהרמ"א ז"ל פסק כרבא דאינו יוצא ידי"ח בס"ת שירש או קנה, ונראה שם דהגרעק"א ז"ל הסכים עמו, יעו"ש.

ומעתה לפי"ז לדעת הרמ"א ז"ל דמצות ס"ת היינו הכתיבה וליכא מיעוטא ל'לכם' לגבי ס"ת, נמצא דה"ה בכותבים בשותפות ס"ת שפיר יוצאין בזה ידי"ח, אבל לדעת הט"ז והגר"א ז"ל אין יוצאין בזה וכפי היוצא מדברי התו"ח ד"ל הנ"ל, ומעתה י"ל דרוב העולם סומכין על שי' הרמ"א ז"ל להלכה, וא"ש.

ג) תו י"ל בע"ה נפק"מ, הנה הפמ"ג ז"ל בפתיחה להל' תפילין כ' וז"ל "נסתפקתי אם כתב תפילין וס"ת מזוזה על עור איסורי הנאה של עכו"ם אי שריין אז לאו וכו' והנה מדכתיב כתבו "לכם" השירה הזאת לומר משלכם תהא לא מצאתיו כעת", ומדברי'ז ז"ל למדנו דליכא בס"ת דין 'לכם' ולפי' איסורי הנאה אע"ג דלא הוי 'לכם' שפיר דמי, והיינו בהכרח כדהוכחנו לעיל בדעת הרמב"ן ד"ל דמצות כתיבת ס"ת היינו מדכתיב 'כתבו' והא דכתיב לכם קאתי להא דבס"ת בעי' עיבוד לשמה, ומעתה לפי"ז דלדעת הרמ"ה ד"ל הנ"ל דמצות ס"ת היינו שיהי' לו ס"ת וילפי' לה מדכתיב 'לכם', לפי"ז קלף של איסורי הנאה לא מהני.

אמנם א"כ בגזל קלף וכתב עלי' ס"ת אטו נימא דיצא ידי"ח, לדעת הרמב"ן ד"ל דלא בעי' 'לכם', מיהו זה אינו, דגם לדעת הרמב"ן ד"ל עכ"פ מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה, דהכתיבה שהיא המצוה נעשית ע"י עבירה, אמנם נפק"מ לפי"ד דלדעת הר"ת ד"ל בסוכה ט' א' ד"ה ההוא, דמצוה הבאה בעבירה לא מיפסל אלא מדרבנן א"כ הס"ת פסול רק מדרבנן.

תמצית העולה מהדברים

א) אמרי' בסנהדרין "אמר רבא (רבה) אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה", ונחלקו רבנן קמאי ד"ל בצורת הדרש, הרמב"ן ד"ל ס"ל דילפי' לה מ'כתבו' דכ"א צריך לכתוב לעצמו, והרמ"ה ד"ל כ' דילפי' מ'לכם' משלכם, וכ' הערוה"נ ז"ל אחרת.

ומדבריו ז"ל נראה דכ"ז היינו רק באם נימא דילפי' לה מדכתיב 'לכם' משלכם, אבל לאידך גיסא דהילפותא הוי מדכתיב 'כתבו' המצוה על כל אדם לכתוב ס"ת, שפיר קיים המצוה גם אם יתננה אח"כ לציבור או לאדם אחר במתנה. ומדדימה זאת לכתב הס"ת ונאבד, א"כ נמצא דלדעת הרמב"ן ד"ל מי שכתב ס"ת ונאבד חייב לכתוב ס"ת מחדש, והנה הפת"ש ז"ל ביו"ד סי' ע"ד סק"ג הביא מדברי בנה"ג נאוני בתראי ד"ל דס"ל דבכתב ס"ת ונאבד שפיר קיים המצות, ולהנ"ל י"ל דנחלקו פפלוגתת הרמב"ן והרמ"ה ד"ל הנ"ל.

ב) הגרעק"א ז"ל בגליון לשו"ע יור"ד סי' ע"ר אות ב' כתב דמדברי התו"ח ד"ל הנ"ל דיחיד שכתב לעצמו ס"ת והקדישה לציבור ביטל מצות ס"ת, מוכח דאע"ג דהוא א"כ שותף בס"ת דהוא אחד מהציבור מ"מ הפסיד המצוה, וא"כ מי שכותב ס"ת בשותפות לא קיים המצוה, והתפתי תשובה ד"ל שם סק"א הביא בשם הפרדס דוד ז"ל (שציין לו הגרעק"א ז"ל) שתמה על מנהג העולם שכותבין ס"ת בשותפות, יעו"ש שכ' דמדכתיב 'ועתה כתבו לכם' יש ללמוד דכשר בשותפות יעוש"ה בדברי הק' ז"ל.

ונלע"ד בע"ה ליישב מנהג העולם, דהנה לעיל הוכחנו מדברי הרמב"ן ד"ל דס"ל דהמצוה הוי רק הכתיבה ואין המצוה שיהי' לו ס"ת, דהא דכתיב 'לכם' בס"ת אתיא להא דבעי' עיבוד לשמה, והנה לפי"ז פשיטא דיוצאין ידי"ח בכתיבת ס"ת בשותפות דהא ליכא דין 'לכם' בס"ת. והנה הרמ"א ז"ל בסי' ע"ר ס"א כ' "שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת וכו' הרי זה כאילו כתבה, אבל לקחה כך ולא הגיה בה דבר הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה".

והט"ז ד"ל סוס"ק א' העיר ע"ז מהא דכ' רש"י ד"ל במנחות ל' א' דהא דאמרי' התם כחוטף מצוה מן השוק הכונה דקעביד מצוה, וכן העיר הגר"א ז"ל בביאורו סק"ג וכ' דהעיקר כדעת רש"י ז"ל, והנה בדעת הרמ"א ז"ל כ' הגאון מוה"ר דאביל אייגר ז"ל בתשו' הגרעק"א ז"ל מכת"ר (מהדורת הגר"נ נשטנר ז"ל) סי' ע"ג, דהוי פלוגתא בין רב גידל לרבא, דלדעת רבא בסנהדרין הנ"ל דמצוה לכתוב משלו ולא מהני בירושה ה"ה דבקנה ס"ת לא קיים המצוה, אבל לדעת רב גידל דבקנה ס"ת יצא ידי המצוה ה"ה בירושה. וכ' דהרמ"א ז"ל פסק כרבא דאינו יוצא ידי"ח בס"ת שירש או קנה, ונראה שם דהגרעק"א ז"ל הסכים עמו, יעו"ש.

ומעתה לפי"ז לדעת הרמ"א ז"ל דמצות ס"ת היינו הכתיבה וליכא מיעוטא ל'לכם' לגבי ס"ת, נמצא דה"ה בכותבים בשותפות ס"ת שפיר יוצאין בזה ידי"ח, אבל לדעת הט"ז והגר"א ז"ל אין יוצאין בזה וכפי היוצא מדברי התו"ח ד"ל הנ"ל, ומעתה י"ל דרוב העולם סומכין על שי' הרמ"א ז"ל להלכה, וא"ש.

ג) תו י"ל בע"ה נפק"מ, הנה הפמ"ג ז"ל בפתיחה להל' תפילין כ' וז"ל "נסתפקתי אם כתב תפילין וס"ת מזוזה על עור איסורי הנאה של עכו"ם אי שריין אז לאו וכו' והנה מדכתיב כתבו "לכם" השירה הזאת לומר משלכם תהא לא מצאתיו כעת", ומדברי'ז ז"ל למדנו דליכא בס"ת דין 'לכם' ולפי' איסורי הנאה אע"ג דלא הוי 'לכם' שפיר דמי, והיינו בהכרח כדהוכחנו לעיל בדעת הרמב"ן ד"ל דמצות כתיבת ס"ת היינו מדכתיב 'כתבו' והא דכתיב לכם קאתי להא דבס"ת בעי' עיבוד לשמה, ומעתה לפי"ד לדעת הרמ"ה ד"ל הנ"ל דמצות ס"ת היינו שיהי' לו ס"ת וילפי' לה מדכתיב 'לכם', לפי"ז קלף של איסורי הנאה לא מהני.

אמנם א"כ בגזל קלף וכתב עלי' ס"ת אטו נימא דיצא ידי"ח, לדעת הרמב"ן ד"ל דלא בעי' 'לכם', מיהו זה אינו, דגם לדעת הרמב"ן ד"ל עכ"פ מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה, דהכתיבה שהיא המצוה נעשית ע"י עבירה, אמנם נפק"מ לפי"ד דלדעת הר"ת ד"ל בסוכה ט' א' ד"ה ההוא, דמצוה הבאה בעבירה לא מיפסל אלא מדרבנן א"כ הס"ת פסול רק מדרבנן.

א) אמרי' בסנהדרין "אמר רבא (רבה) אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה", ונחלקו רבנן קמאי ד"ל בצורת הדרש, הרמב"ן ד"ל ס"ל דילפי' לה מ'כתבו' דכ"א צריך לכתוב לעצמו, והרמ"ה ד"ל כ' דילפי' מ'לכם' משלכם, וכ' הערוה"נ ז"ל דהיינו משום דילפי' לכם לשם חובתכם כדדרשי' בגט לה לשמה.

ב) והוי מצינן למימר דא"כ הרמב"ן ד"ל נמי מודה לזה אלא דיליף מכתבו לכם דכבר בשעת כתיבה צריך להיות שלו, מיהו זה אינו דהא דמהא דכתיב 'לכם' ילפי' דבעינן עיבוד לשמה בס"ת משא"כ בתפילין ומזוזות, ועלה הק' דהא 'לכם' בעינן שכל אחד מצווה לכתוב ס"ת ועלה תי' דילפי' לה מ'כתבו', הרי מוכח דס"ל דלא בעי' 'לכם' כלל בס"ת.

ג) המגה"ח ד"ל הק' מהא דאמרי' במנחות דהלוקח ס"ת כחוטף מצוה מן השוק ופירש"י ד"ל דהכונה דקיים מצוה ותיקשי מ"ש מירושה, והאבנ"ז ד"ל כ' דקניה עדיפא מירושה כיון דפעל במעשה שיהי' לו ס"ת משא"כ ירושה, ולפי"ז לדבריו ז"ל מי שקיבל ס"ת במתנה נמי לא קיים.

ד) נראה בע"ה חידוש נפלא לפי"ז, דאחין שחלקו בירושה ולאחד מן האחים נפל לחלקו ס"ת שפיר קיים, למאי דקיי"ל דאחין שחלקו לקוחות הן, ואע"ג דכל כוחו בס"ת הוי מדין ירושה מ"מ כיון דנחשב כקנה הס"ת מהאחים שפיר יצא, אמנם לדברי האבנ"ז ד"ל יש לגמגם בזה דסו"ס לא פעל במעשה שיהי' לו ס"ת, ושמא החלוקה הוי כמעשה.

ה) והנה בפלוגתת הרמב"ן והרמ"ה ד"ל הנ"ל י"ל בע"ה כמה נפק"מ להלכה, הנה התו"ח ד"ל כ' דיחיד שיש לו ס"ת ונדבה לציבור ביטל המצוה דמדכתיב 'לכם' משלכם בעינן שכ"א יהי' לו ס"ת, ויליף לה מהא דמשמע מדברי הרמב"ם ד"ל דבהי' לו ס"ת ונאבד נתבטל המצוה, אמנם הפת"ש ז"ל הביא מדברי כמה אחרונים דבהי' לו ס"ת ואבד לא נתבטל המצוה.

ו) נראה בע"ה לבאר לפי"ז באופן נפלא פלוגתת רבנן קמאי ד"ל, דהנה בבכורים תנן "למה אמרו הבכורים כנכסי כהן וכו' ובעל חוב נוטלן בחובו והאשה בכתובתה כספר תורה", וכ' הרע"ב ז"ל פי' אחד דהכונה דהאשה ובע"ח גובין מס"ת של הלוה, והביא פי' אחר דהכונה דמותר למכור ככורים לקנות בזה ס"ת, וצ"ע במאי פליגי ב' הפירושים

ז) ולהנ"ל י"ל בע"ה באופן נפלא, דהנה קשיא לי קושיא עצומה דאיכא הא בזה מבטל מהלוה מצות ס"ת, והיאך משום מצות פריעת בע"ח נבטל מהלוה מצוה אחרת, והתינח להסוברים דבמטטלטלין מיני' דידי' איכא שעבוד י"ל דשעבוד גובר על קיום מצוה דלוה אבל להסוברים דליכא שעבוד קשיא. ואח"ז הראוני דכבר הק' כן הבאר יצחק ז"ל.

ח) ולהנ"ל י"ל דבזה פליגי ב' הפי', דפי' קמא ס"ל דמצות ס"ת היינו רק הכתיבה וכדעת הרמב"ן ד"ל דלפי"ז גם אם גבו ממנו הס"ת לא הפסיד המצוה, והפי' השני ס"ל דמצות ס"ת היינו שיהי' לו ס"ת וכדעת הרמ"ה ד"ל ולפי' לא פירשו כפי' קמא וכדברינו הנ"ל.

ט) הגרעק"א ז"ל כ' דמדברי התו"ח ד"ל הנ"ל אות ה' איכא למילף דהכותבים ס"ת בשותפות לא קיימו המצוה דהא בעי' 'לכם' ושותפות לא הוי לכם, והביא מהפרדס דוד ד"ל לתמוה שהעולם נוהגין לכתוב ס"ת בשותפות.

י) והנה להנ"ל יש ליישב מנהג העולם, למאי דכ' הגר"ז אייגר ד"ל דהרמ"א ד"ל דפסק דהקונה ס"ת מהשוק לא קיים המצוה, ס"ל דלדבא דיורש לא קיים, ה"ה קונה ס"ת, ולפי דברינו הנ"ל נראה דהרמ"א ד"ל ס"ל כהרמב"ן ד"ל דילפי' לה מדכתיב 'כתבו' ולפי' בירושה וקנו' לא יצא דלא כתבה, ומעתה לפי"ז לדברינו הנ"ל בדעת הרמב"ן ד"ל הרי מוכרח דלא בעי' לכם בס"ת, וא"כ לית לן מקור לזה דלא מהני בשותפות דהא ליכא דין לכם בס"ת.

י"א) הפמ"ג ז"ל כ' דהכותב ס"ת על קלף של איסור"ן מהני דלא בעי' לכם, וזה הכרח לדברינו הנ"ל בדעת הרמב"ן ד"ל, ולפי"ד להרמ"ה ד"ל דבעי' לכם לא מהני, והנה צ"ע א"כ קלף גזול ליהני לס"ת דהא לא בעי' לכם, מיהו י"ל דבסוד משום דחוי מצוה הבאה בעבירה, אמנם לפי"ז לדעת הר"ת ד"ל דמההב"ע פסול רק מדרבנן, א"כ הס"ת פסול רק מדרבנן, וצ"ת.

עטרת זקנים

ליקוטים נפלאים מתורת רבנה"ק מז"ז קוב זי"ע

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם ראשיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימיך (כט, ט).

לכאורה היה ראוי לכתוב מחוטב עצים, ואמאי כתיב 'עציך' בכ"ף.

אלא, התורה הק' מרמזת לנו כאן בזאת הפרשה, שקורין אותה תמיד קודם ראש השנה, "שכולם נצבים לדין לפני ד' בראש השנה, ויהא בטחון לכולם שיצאו בדימום מהמשפט, רק שיעשו תשובה, ועיקר תשובה הוא עזיבת החטא וגם ללמוד תורה, כמו דאיתא (ויק"ר) מי דרגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפין".

וזהו הרמז בפסוק: **"אתם נצבים היום"** - בראש השנה **"לפני ה' אלוקיכם"** שהדין (הרמוז באלוקיכם) יתהפך לרחמים, שהוא שם הוי"ה, ובמה: **"מחוטב עציך"** - האדם נקרא עץ השדה, היינו, שכל אחד יחטוב **עצו**, רצ"ל יבקע ממנו הרע ויעזוב החטא, **"ועד שואב מימיך"** היינו, שישאוב מי התורה שנקראת מים, שיוסיף בלימוד התורה, וכן רומז "מחוטב עציך" על לימוד התורה, כדאיתא בגמ' (ב"ב) 'בוקע עצים' אלו בעלי גמרא.

(ליקוטי מהר"ן - הרה"ק רמ"מ מלינסק זי"ע)

הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם וגו',

דהנה כבר אמרנו שבראש השנה מעוררין בחינת עליונה הנעלמה, בחינת פלא עליון, כמו שרמזנו כנ"ל לעיל בפסוק אתם נצבים היום ,'כולכם' וגו', להיות בבחינת כוללת, כבחינת גולם, ולתקוע בשופר קול הפשוט במדריגת כוללת, והעלם הדיבור בקול הזה, ולהמשיך משם ולהמתיק כל הדינים שיוציא לאור משפטינו, **ובוודאי אין בנו שכל וכח והשגה לכוון כוונת התפלה והתקיעות, לבא למדריגה הנעלמה הזאת בכח כוונתינו, רק על ידי התשובה מ"עומק" הלב, ש'עומ"ק גימטריא גבור"ה, כי צריך התגברות גדול לבוא לתשובה מעומק הלב, ושיהיה לו לב נשבר ונדכה, ועל ידי זה ההתגברות נמתקין כל הגבורות. ...** ולכן אומרים בעשרת ימי תשובה, שיר המעלות ממעמקים וגו' עד יום הכיפורים, לעורר בכל יום תשובה עמוקה מעומק הלב יותר, עד יום הכיפורים, בחינות יו"ד עמקים, לעמוק מאוד בתשובתו, **ואז על ידי התשובה מעומק הלב נתפרסם כבוד מלכותו יתברך, הגם שאין בכח השגתינו לכוון הכוונות והיחודים שאנו צריכים לפעול, הוא יתברך ברחמיו עושה כל היחודים הנפלאים ומכוסים מאתנו.**

וז"ש **"הנסתרות" לה' אלהינו**, שהיחודים והכוונות שאנו צריכים לפעול בבחינת נסתר כנ"ל, **ה' אלהינו** יעשה זה, **והנגלות לנו ולבנינו עד עולם**, שאנו צריכים לפרסם ולגלות את כבוד מלכותו, מהעלם לגלוי, ופירסום זה הוא על ידי שירות ותשבחות שאנו אומרים לו יתברך. ולכן לנ"ו ולבנינ"ו עם הע' מעד, שהם מנוקדות, שהע' מעד גם כן מנוקדה, כמו שכתב הבעל הטורים גימטריא שב"ח וגימטריא יק"ר, **שעל ידי ששבח יקר וגדולה יתנו לאל מלך יוצר כל ביום יצירת העולם, שעיקרו על ידי האדם, מתגלה כבוד מלכותו, וזהו העיקר מבוקש שלנו בראש השנה, גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה. ..** וכ"ז רומז בפסוק כאן שהנסתרות הנעלמות בבחינות עליונות הנ"ל יעשה יתברך שם כל היחודים, והנגלות לפרסם כבוד מלכותו לנו ולבנינו וגו'.

(זרע קודש)

הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם כו' ואעידה בם את השמים ואת הארץ.

נראה על פי הידוע מספה"ק אשר העצבות מדה גרועה היא עד מאוד, וכאשר אמר מרן רבינו הקדוש מלובלין זצלה"ה אשר יותר חביב להס"מ העצבות אחר העבירה מן העבירה גופא. (וזה שא"ת לכוון באמירת ערב יוה"כ בפסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמח"ה, אשר בא"ת ב"ש הוא ביס"ץ עולה עצ"ב שהוא היפך מן שמחה),

וצריך האדם אף אם ח"ו חטא להתחזק א"ע ויהי' בשמחה ולא בעצבות ויעשה תשובה מתוך שמחה. וע"כ צריכין לקשר ימי ר"ה שהמה ימי יראה עם זמן השמחה דחג הסוכות.

וזהו: 'הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם', רומז על מצות הקהל שהיא בחג הסוכות זמן שמחה, ואז הוא בחינת ואעידה"ם בם את השמים ואת הארץ, רומז לר"ה שאנו תוקעין לו למ"ד קולות, ולזה ואעיד"ה, היינו, תיבת ע"ד רומז על למ"ד קולות שאנו תוקעין כמ"ש מרן אבינו זצ"ל, ושמי"ם אר"ץ עולה תרוע"ה, והיינו, הגם שאנו בר"ה בבחינת היראה מהלמ"ד קולות דשופר, עכ"ז נקשרו תיכף לימי השמחה וזמן הקהל דסוכות למען לעשות התשובה מתוך שמחה.

(וע"ז פירשנו בנוסח הפזמון ליום א' דסליחות במוצא"י מנוחה קדמנך תחלה, היינו, מוצאי יוסוף מן תיבת שב"ם שהוא יום מנוחה הוא אות תי"ו. קדמנו"ך תחל"ה, היינו, הראש של תחל"ה הוא ג"כ תי"ו. וביחד ת"ם עולה והיי"ם א"ך שמ"ח, רומז כנ"ל שצריך תיכף לקשר ימים הנוראים בימי שמחה ולא תהי' עצבות חי"ו רק תשובה בשמחה).

(עטרת ישועה)

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

◆ הרב אהרן רכניצר ◆

לרצות את המצב המאתגר ולהסתכל לטוב שבו.

החיים שלנו מלא אתגרים מְדַבְּרים שהם בהבנה שלנו **תְּקָלָה**, בעוד שהחיים מזמנים לנו הזדמנויות שרק אם נדע להתבונן בהם במבט מפוכח נוכל למנף אותם לטוב. במקום זה אנחנו מסתובבים בתחושת קורבנות, כאילו החיים מזמנים לנו שלא ברצוננו אין סוף קשיים, ואנחנו הקורבנות המסכנים שצריכים להתמודד מולם או איתם. **החי בהבנה שהוא קרבן לרוב אינו מסוגל לעשות זאת בכוחות עצמו וידרש ליועץ מכוון או מטפל שיחלץ אותו מהשביה** כיון שהוא שבוי בהסתכלות לא נכונה שיש בו ביחס למצוקה שלו.

אנחנו מבזבזים כוחות ואנרגיה בהתעקשות כי האירוע לא היה צריך לקרות מלכתחילה - הקרבן לא מצליח להסתכל בלובן של הרובד החיובי שיש באירוע, ולכן הוא נזקק למטפל. **ועד שהמטופל לא יחזיר לעצמו הכוחות הנדרשים להשלים עם המציאות בלי קשר לעוצמת הכאב שיש לו הוא לא יצא מזה.** היא מחייבת אותו לעבודה פנימית לראות את הדברים בפרופורציות נכונות מצד אחד, ובהסתכלות מעמיקה בצד השני של המטבע, מה עוד יכול להיות בו אבחנה טובה של **'משהו טוב קורה לי'.**

אחד הכלים של מטפל הוא לתת יד תומכת למטופל ובמקביל לאט לאט, **להציע לו -ובעיקר לשלוף מתוכו אפשרויות שונות שניתן לתת לחוויה שלו.** למצוא בו היבטים נוספים, שלא לראות הכל בצורה דיכוטומית של שחור לבן, טוב או רע. אלא לראות דווקא את הטוב שברע, את ההזדמנות שבמשבר. כמו סוחר ממולח שמוצא את ההזדמנויות העסקיות שיש בכלכלה אינפלציונית כמו בכל עונה ירידת ערך בשווקים או במניות. הוא לא נשאב למצב המתסכל אלא מפשפש בעיניו לגלות **היכן טמון שעת כושר נוספת.**

מהרגע המכונן של הבריאה, שהקב"ה ברא אותו כ'עולם הבחירה', **מוכרח שיהיה בכל דבר שני צדדים**, וממילא צד אחד הוא טוב וצד אחד רע. **לכן בכל אירוע שנראה רע, הוא רק המראית עין של הצד הלא נכון**, והבחירה היא להרים את המטבע ולחפש את הצד השני הטוב שבו. כשהקרבן מתעלה על עצמו הוא מריח את שעת הכושר ורק אז יצליח לעשות את התהליך הנפלא של **"היפוך רצון"** כלומר: הוא יוכל להפוך את הרצון לברוח מהאתגר, לתוך רצון להתמודד עם הפחד, כי ההבנה הנכונה היא שמצב טוב לא יכול להגיע אלי אם לא חווית הכאב, כמו ילד חש שבא לעולם בכאב. וכשנרצה בכך נעבור אותו ונצמח מתוכו לשלב הבא של ההצלחה.

בימים אלו אנו מצווים על **"וגילו ברעדה"** יש את **פחד יום הדין** ויש את ההסתכלות שאנחנו **בטוחים בדין.** כל אחד עם ה'לב יודע מרת נפשו' - **ונפשו עגומה עליו רק מלחשוב מה נדרש ממנו בימים אלה** פחד ורעדה אוחז את האדם הירא את ה' וגם מי שלא, יודע שהם לא ימים של מה בכך, שאפשר לבטלו במחי יד, 'הכל חפצים ליראה את שמך'. לא פלא שיש אנשים שימים אלה הם סיוט מתמשך וקשה להם נורא, ורוצים לראות את עצמם בימים שאחרי. האם זה דרך נכון? האם יש אופן לעבור את הימים הנוראים (ת"מ) בצורה של הסתכלות בריאה, **לחודש האיתנים של שעת הכושר להתקרבות לה'?** הבה נעבור לפרשתנו ונבחן מהו ההסתכלות הראויה שיכול לתת לנו כוחות חיזוק לרצות אותם ולהתעלות מהם בבחינת 'ובחרת בחיים'.

◆◆◆

אתם ניצבים. פרשתנו סמוכה לתשעים ושמונה הקללות שבפרשת כי תבוא. רש"י (כ"ט, י"ב) **"למה נסמכה פרשת אתם ניצבים לקללות?** לפי ששמעו ישראל **מאה קללות חסר שתים**, חוץ מ-מ"ט שבתורת כוהנים, (ויקרא) הוריקו פניהם ואמרו: **מי יוכל לעמוד באלו?** התחיל משה לפייסם: 'אתם ניצבים היום' - **הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימין לפניו".**

וצריך להבין את דברי רש"י. הרי הקללות מתייחסות למצב של "אם לא תשמע בקול ה' אלוקיך". (כ"ח, ט"ו): **מטרתן של הקללות היא להחזיר את עם ישראל אל דרך התורה, המצוה והיראה**, למה היה צריך לפייסם? אדרבה, זו היתה מטרת הקללות!

יתר על כך. פיוס כזה עלול להביא לכך שבני האדם יתירו לעצמם להמשיך ולהכעיס, שכן ממילא אין ה' עושה איתם כליה והקללות אינן חלות! **משל למה הדבר דומה?** לְבָן שהרגיז את אביו. הִתְרָה בו האב ואמר לו, שאם יכעיס אותו פעם נוספת - יעניישהו. הלכה האם לילד ואמרה לו: אל תדאג בני, אביך כבר אמר לך כך מספר פעמים ולא העניש... הבן יוכל להמשיך בדרכו הרעה, **ומדוע שישמע בקול אביו?**

בהמשך הפרשה "פן יֵשׁ בכם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה. וְהָיָה בִּשְׁמָעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בְּלְבָבוֹ לֵאמֹר **שָׁלוֹם יִהְיֶה לִי** כִּי בִּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ וכו' **לא יאבֶה ה' סְלֹחַ לוֹ"** (כ"ט, י"ח-י"ט).

מיהו אותו האדם הסָכָל ששומע את הקללות ויתיר לעצמו לעבור עבירות בטיעון של **'לי זה לא יקרה'?** ועוד היתכן לומר שהקב"ה לא יאבה לסלוח לו הרי שערי תשובה פתוחים לכל דורש, ואם יום אחד יתעורר בתשובה, מיד יקבלו מדוע אם כן נאמר כאן בנחרצות **לא יאבה ה' סלוח לו?**

תירוץ הדברים מבוארים כסֹלֶת נקיה במשנתו של ה'קרן לדוד'. הנה חזינן שיש הבדל בין התוכחה מחומש ויקרא **ששם נאמרו בלשון רבים** ואילו הכי בחומש דברים **נאמרו בלשון יחיד.** והטעם, שאז עדיין לא היו ישראל בכלל חובת הערבות זה לזה. ולכן גם היה סך הקללות מ"ט (49) חצי ממה שנאמר בחומש דברים, ששם הוכפלו למנין צ"ח (98) ומפני כך יכול להיות שגם טובים וצדיקים יפלו ככפרה על הדור מצד הערבות. על כן אמר בלשון יחיד שכל אחד הוא חלק מהערבות ועל זה הוריקו פניהם של ישראל **א)** לראות כפילות כמות הקללות בגלל הערבות **ב)** ממנו הסיקו את גודל האחריות הרובץ עליהם מצד הערבות, הרי שכולו עסקה גרועה, יען שלקינו בכפליים לצרה.

לזה התחיל משה לפייסם **ב'אתם ניצבים היום כולכם'.** ראו נא בכך טובת ה' עלינו, **שלא דן אותנו יחידים ואז אבוי על נפשנו.** אלא שדן אותנו בערבות **ומצד זה דווקא קל יותר**, כי שיתפן שהאחד מכפר על הכלל כולו. וגם אם כלל ישראל באים באגודה אחת לשמוע מוסר ה' גם כן מונעים מעצמם העונשים הכבדים מאילו היו נידונים כאחדים.

אחרי דברי ניחומים כאלו, יתורץ גם, **שהאדם הזה בשמעו את דברי הָאָלָה הזאת, היינו הניחומים שבה.** ובזה יתן מרגוע ודרור לעצמו שבכח הערבות אפשר שהוא לא יענש כלל וממילא יעשה שבת לעצמו. בתקווה שמישהו אחר, צדיק יותר ממנו יסבול עונשו מכח הערבות. **הבן בליעל הזה מוציא מהטוב שימוש לרעה.** על כן לאיש כזה אמר 'לא יאבה ה' סלוח לו' כיון שבאמת ניתנה לטובה, להגדיל הבחירה ולתת סיכוי לאדם שח"ו נכשל שלא יענש תיכף מן הדין. ודו"ק ותראה שכל הפסוקים שם מתייחסים בלשון יחיד בְּשַׁמְעוֹ והתברך בְּלְבָבוֹ לא יאבה סלוח לַוֹ" כי דין גרמא **שהביא על עצמו ההתייחסות אליו כפרט.** ובאמת אם יחזיר עצמו לתוך הכלל להיות באחריות של ערבות כוללת, בוודאי רואיה יהיה תשובתו להתקבל.

העולה לנו שבכל דבר יש שני היבטים, והחכמה והתבונה לאדם לראות את הצד הנכון אליו הוא צריך להתייחס בהסתכלות נכונה ומועילה. **אפשר להתייחס לימי התשובה כזמנים מלחיצים** כאשר האדם יתבונן מי יאמר זיכיתי ליבי, **האם אוכל לטהר ליבי מטינופת העבירות שצברתי בכל השנה?** האם אוכל לחזור בתשובה שלימה אחר שכבר שנה שעברה קיבלתי קבלות טובות **ורק ה' יודע עד כמה הייתי נאמן להבטחתי.** אך דווקא בגלל כך נאמר לעצמנו תכלה שנה ותחל שנה, ראה זה פלא, הרי גם בורא עולם יודע את תחושות מחמץ ליבך הנשבר, וגם הוא נהיר לו שהיצה"ר עומד עליך לשמוט מתחת רגליך את כל ההתעוררות של ימים הנוראים **וגלוי וידוע שיש הרבה סיכויים שנפול תפול לפניו ותחטא לו,** ועם כל זה, הוא פותח ידו כדי לקבל אותי ואת ישראל בתשובה. האיש המשכיל יאמר: הרי זה לבד מעיד שעם כל החשבונות שמנינו - עכ"ז השי"ת חפץ בהתקרבותנו ותשובתנו אליו שוב ושוב, הרי שזו הדרך וההסתכלות כן לשוב אליו. זה החשבון היחידי שצריך לעבור לנו בראש, **אין טעם ברצון** למה הקב"ה מתרצה לישראל. אי לכך **'אם הקב"ה רוצה בתשובתי מי אני שאחשוב שאין זה קול קורא עבורי'?** על כן **קומה נא, התעורר נא,** בעד נפש חני נא.

לתגובות, וקבלת המאמר המורחב: ar3107200@gmail.com

לעטר פתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

◆ הרב נדב מגד ◆

'יצרי מעללי איש'

ישנו מהלך המעיק על רבים לנסות להשתנות ולעשות תשובה, שמכיוון שכבר שנים שקיבלו על עצמם כל מיני החלטות וקבלות, ולאחר זמן מה כבר חזר הדבר למתכונתו הישנה, א"כ תשובה זו מה היא עושה?! ממילא כבר מתייאשים מלנסות. אמנם בספר 'בית אלוקים' למבי"ט (פ"ו מתשובה) מעלה ספק בדיוק בדבר זה, מה הדין של אדם שעושה תשובה על חטא מסוים, ואז באמצע השנה הוא חוזר לסורו ועובר על אותו החטא פעם נוספת, האם יהיה זה סימן שהתשובה לא היתה שלימה וממילא בטלה לה הכפרה הראשונה, או שהכפרה הראשונה במקומה עומדת. והוא מסיק שבאמת לא בטלה הכפרה הראשונה, שבוודאי הכפרה הראשונה הייתה משולמת, ורק שתקפו יצרו מחדש, אבל זה לא נוגע כלל לכפרה הראשונה. אמנם הוא מקשה ממה שכתוב בגמ' (יומא פו:) שכשאר אדם חוטא בחטא מסוים, ביה"כ הבא הוא צריך לעשות תשובה גם על אותם החטאים שעשה בשנה שעברה. ואם נאמר כדבריו לא מובן למה עליו לעשות תשובה בשנית, והרי הכפרה הראשונה כיפרה לו?

ושמעתי ממו"ר מרן הגרמ"ה הירש שליט"א ביישוב הדברים ע"פ יסוד שכתב רבי ישראל סלנטר בעניין זכות אבות. שהתוס' בשבת (נה. ד"ה ושמואל) מתקשים שמבואר שם בגמ' שכלה זכות אבות, ואם כן על מה אנחנו סומכים שאנחנו מזכירים זכות אבות, והרי 'כלה זכות אבות'? אומר ר' ישראל, שיש בחינה של זכות אבות, שכאשר אדם עושה איזה מעשה מצוה, יש לו שכר לפי שהוא עשה מעשה מצוה. אבל אם המעשה מצוה הזה גורר מחמתו דבר טוב נוסף, זה גורם שהפעולה הראשונה מקבלת חשיבות אחרת לגמרי, כיון שעכשיו הפעולה הזו היא זו שהביאה למצוה נוספת. וכ"ש אם זה מביא למצווה שלישית, אז הפעולה הראשונה מקבלת עוד ועוד חשיבות, וכן הלאה. א"כ אנחנו, שכל חיותנו ומה שאנחנו עושים מצוות זה רק מכח אבותינו הקדושים, הרי מעשה האבות לעולם גודל ונהיה יותר חשוב וגדול, ושוב יש לנו כבר יותר זכויות מכח אותם המעשים של האבות. זאת אומרת שמעשי האבות הולכים ונעשים יותר ויותר חשובים בעקבות כך שיש עוד ועוד תוצאות שמתגלגלות על ידם, וממילא כבר יש יותר זכויות מכח אותם המעשים, כי הם כבר נעשו יותר חשובים. ועפ"ז ביאר מרן הגר"א קוטלר זצ"ל בדברי חז"ל שיש לאדם ג' דינים, יש דין בר"ח, ביום המיתה, וביום הגדול - בתחיית המתים. ובשלמא ראש השנה מובן למה שיש דין בכל שנה, וכן מובן הדין בשעת פטירתו, אבל מה הוא אותו הדין הנוסף בתחיית המתים, וכבר האדם נידון על כל מעשיו בחייו ובמיתתו, ומה נשאר כאן עוד לדון? אמנם לדברי ר' ישראל הרי זה מובן, שתמיד יהיה דין נוסף על המעשים הראשונים בגלל שצריכים לראות בכל שעה מה המעשים הראשונים גרמו. ובזה הוא ביאר בנוסח התפילה שאומרים בר"ה "יצרי מעללי איש', שהינו מה שנוצר מהפעולות של האדם, 'יצרי' מלשון נוצר, 'מעללי איש', מה שנוצר ממעללי כל איש ואיש.

ולפ"ז אפשר ליישב את קושיית המבי"ט, שאע"פ שלמעשה הכפרה הראשונה היא כפרה גמורה, אבל מ"מ ידועים דברי הגר"א, שכל פעם שאדם עושה חטא זה גורם שינוי אצלו, יש רוח של טומאה שסובבת אותו מכח אותו החטא, ואותה הרוח מושכת אותו ומולידה אצלו חשק לעשות עוד דברים אסורים. כך שגם אם התכפר לו לגמרי, אבל אם בגלל אותו החטא הוא נהפך להיות בן אדם שיש לו חשק לכל מיני דברים אחרים והוא הולך וחוטא בהם, נמצא שהחטאים של היום באים מכח החטא הראשון. וא"כ הרי החטא הראשון הולך ומתעצם כל פעם מחדש, הולך ונהיה יותר רע, כך שלמעשה הוא צריך לעשות תשובה כל פעם על החשיבות החדשה של החטא הראשון. וזו הסיבה שצריך לעשות תשובה בשנית אפילו שכבר התכפר לו לגמרי, שמכיוון שחטאיו בשנה זו הם תוצאה מאותו החטא הראשון, אז החטא הראשון מתעצם מחדש, אמנם אין זה סותר שהתשובה שלו התקבלה במלואה ונתכפר לו בשלמות, כיוון שהיה ליבו שלם באותה שעה, עכתו"ד.

עטרת פז

ממחשבת המוסר

◆ הרב יצחק רייין ◆

כתב רבינו יונה: ועוד חייב בעל התשובה להכנע ולקיים עליו להתנהג על הדרך שאמרו רבותינו זכרונם לברכה והוי שפל רוח בפני כל אדם. וישיג מזה שלא יכעוס ולא יקפיד על חבריו. וגם לכל הדברים אשר ישמע אל יתן לבו. ולהעביר על מדותיו ומעבירין מזה להתכפר על עונותיו. כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו. מדה כנגד מדה. וזה פתח תקוה נכבד מאוד

אמרו בב"מ: "אוהב לפרוק ושונא לטעון" אפי' אי נימא שצער ב"ח דאוריתא לכוף יצרו עדיף, וילך לטעון את בהמתו של השונא - כי ההסתכלות בכל עניין צריכה להיות לא רק למקרה אשר מזדמן, אלא מה ה' רוצה מעמך. והעיקר, תיקון המידה ועקירת הרע. בדומה לזה מש"כ רבנו יונה ב"יסוד התשובה" וזה לשונו: וכן אמר הרב רבי אברהם בר דוד שהיה אחד מחסידי עולם, הגדר הגדול המעולה המופלא, מניעת המאכלות. היינו, אל יעזב לגמרי מלאכול בשר ולשתות יין, כי דייך מה שאסרה תורה, אך בעת מאכלו ועודנו תאב לאכול, יניח ממנו לכבוד הבורא מתאוותיו ואל יאכל כפי תאותו. ודרך זו תמנענו מחטוא ותזכירנו אהבת הבורא יותר מתענית אחד בשבוע, כי זה בכל יום תמיד, מדי אכלו ומדי שתותו, יניח מתאותו לכבוד הבורא. ומטו משמיה דהגרח"ק שאין בזה "בל תשחית" מה שמותיר מאכלו [מילתא דפשיטא אבל השואל שאל והעונה ענה]

הסבר הדברים כי עיקר בריאת האדם בעולם הזה הוא לשבר מדות רעות הטבעיות, וכתב הגר"א "הרוח" זה עיקר האדם - שם חלק הבחירה, שם השכר והעונש, ותפקיד הרוח לתקן את הנפש הבהמית הגרועה, שבה נמצאות המידות הרעות. לכן שבירת הרצון וכפיית היצר היא ראשונה במעלה.

רבה"ק בליקו"מ כותב, "כי עיקר התשובה ישמע בזיונו ידום וישתוק" ונאמרו הרבה פירושים במאמר זה. לפי הדברים הנ"ל אפשר לומר: כיון שמידת הגאוה והאנוכיות הם שורש כל המידות הרעות, מה שאדם רוצה, "לעצמו". תאוה כבוד קנאה שנאה נקמה, אפי' ביסוד העפר, "העצלות" עניינה הנוחות האישית שאדם בוחר את הערב והנוח. בכל מידה נראה - כי האדם לוקח ושם את עצמיותו במרכז, וזה עיקר החטא. כאשר אדם שומע בזיונו והוא דומם ושותק שזו שבירה של המידה השורשית המרכזית - "עצם גאוותו" זה התיקון והתשובה. וכך אמר הקב"ה לבניא "הראית כי נכנע אחאב מלפני, יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימיו, בימי בנו אביא הרעה על ביתו"

כן מצינו מה שאומרים שללא יסורים אי אפשר לזכות לעוה"ב כי מה ששובר ומכלה את הרע זה רק יסורים וכל מה שאדם יתקן וישבור את מידותיו הרעות בעצמו, עדיין אין זה במעלה כמו שייסורים שבאים מבחוץ ומכניעים את הנפש. ואם אדם קיבל את היסורים ולא התנגד להם הרי הם פועלים ביתר שאת את פעולתם, וכאשר היסורים הם לא של גוף, אלא יסורי נפש, כשומע בזיונו והוא שותק כאן נפשו מזדככת ועולה למעלה גבוהה, להדבק ברוח.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט

◆ הרב מנחם כץ ◆

מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור

הש"ץ מתעטף בטלית בשעה שאומרים י"ג מדות אף שהוא קודם אור היום. וכתב המ"ב (תקפא,ו) בשם הט"ז דלא יטול אז טלית שלו ולא טלית של קהל שהוא ג"כ כשלו, שלא להכניס עצמו לדבר שיש בו ספק - אם בגד יום חייב בלילה. אלא יקח טלית של חבירו דבזה לכו"ע פטור מציצית (ויכוין שלא לקנותו). ויש להעיר, דבסי' יח כתב המ"ב בשם לחם חמודות, האומר קדיש יתום לפני התיבה יתעטף מפני כבוד הצבור ואין מברך עליו. הרי דס"ל דלבישה שאינה אלא לכבוד, אינה טעונה ברכה, ולמה החמיר כאן לקחת טלית שאולה.

ובביה"ל סי' יד, הביא משערי אפרים, אם לקח טלית הקהל ואינו רוצה לברך, לא יעטוף ראשו כלל רק עטיפת הגוף לבד, דאין כונתו להתעטף כלל רק לבישה לשעתו משום כבוד בעלמא לא קרינן אשר תכסה בה בעיטוף ערבי כזה. ואף בטלית שלו אם זמנו בהול שאינו יכול להתעטף בו ממש ונותנו על הכתפיים לבד לשעה קלה בשעת הקריאה ודעתו להסירו מיד צ"ע בכה"ג. ובתחילה כתב המ"ב דדבריו חלושים במקצת שהרי קיי"ל דהעיטוף אינו לעיכובא. ושוב הביא דמדברי ל"ח הנ"ל משמע כשער אפרים. עוד הביא מש"כ המג"א, דמוכרי הבגדים שלובשין הבגדים ומכוונים להראותן לקונים פטורים מציצית, וסיים וצ"ע. ואפשר דבהלי' ר"ה החמיר דלא כדבריהם.

אמנם יתכן, דהנה המהר"ל כתב (באה"ג י"ב), ומה שאמר 'שנתעטף כשליח צבור', מפני כי העטוף של ש"צ הוא שלא יהיה לו נטיה ימין ושמאל לשום צד כלל, וזהו העטוף, ואז הקריאה בכוונה לגמרי מתוך עומק הלב ואמתתו (וזה מש"כ, תפלה לעני כי יעטוף, וכן נפשם בהם תתעטף כו'). וזה שרצו חכמים ג"כ שאמרו 'שנתעטף כשליח צבור' וקרא לפניו שלש עשרה מדות (ר"ה יז:), כי כאשר האדם מכוין לגמרי מבלי פנות ימין ושמאל, ג"כ השם יתברך נמצא אליו, ואז האדם דבוק בו יתברך במדת טובו. וזהו מהות העטוף כאשר הקריאה בכוונה עכ"ל.

ולפ"ז י"ל דעיטוף האמור גבי י"ג מידות של רחמים, אין מקום להחשיבו כלבישת כבוד גרידא דלא קרי' בה אשר תכסה בה, דהלא כל ענינה הוא שלא יהיה לו נטיה ימין ושמאל לשום צד כלל, ולכן החמיר בזה המ"ב טפי מאמירת קדיש יתום (ולענין ש"ץ דעלמא משמעות המ"ב דאף היא אינה אלא מפני הכבוד, ואף בה יש להקל).

עטרת הסידים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע

◆ הרב אברהם יצחק כהן ◆

אתם נצבים "היום - כולכם" לפני השם אלוקיכם

בספרים הקדושים, ספרי יראה וחסידות, דרשו מקרא קודש זה כמין חומר בהוראות למעשה לקראת מה שאנו נצבים "היום דא ראש השנה" [כמו שדרשו בראש השנה] לפני ה' אלוקינו בעת אשר מלך במשפט יעמיד ארץ. והתורה הקדושה מייעצת לנו עצה טובה כיצד להיות "ניצב" בקומה זקופה בעמידה איתנה לצאת זכאי בדין ולעורר עלינו רחמים מרובים ולקבלת התפילות לרחמים ולרצון, הוא ע"י ההתכללות וההתחברות באהבת ישראל ודיבוק חברים כאיש אחד בלב אחד "כולכם".

יסוד זה מובא בהרבה ספרים הקדושים (תולדות יעקב יוסף, מאור עינים, תשואות חן, אור פני משה, ערבי נחל, תפארת שלמה, דעת משה - קאזניץ, אורח לחיים, מאור ושמש, מגן דוד טאלנא ועוד) כל נביא וצדיק מתנבא בסגנון שלו, לבאר יסוד זה.

אי בעית אימא סגולה, שהאחדות הינה סגולה לזכות בדין ובכוחה לעורר מידת הרחמים על בנ"י. עצם הדבר כשבנ"י הם באחדות מעורר עליהם רחמים ורצון והשפעות טובות, וכמו שפירש השר שלום מבעלזא זי"ע על מה שמתפללים בשני וחמישי לאחר קרה"ת כמה תפילות המתחילות ב"יה"ר מלפני אבינו שבשמים" ואילו התפילה האחרונה מתחלת "אחינו כל בית ישראל" ללא הקדמת "יה"ר מלפני אבינו שבשמים שאחכ"י הנתונים וכו'" אלא אומר הרב שר שלום זי"ע שעצם הדבר 'אחינו כל בית ישראל' -שכלל ישראל הם באחדות ובהתחברות הרי זה כבר מעורר עליהם רחמים ורצון וא"צ להקדים בתפילה, ובפרט בימים אלו אשר שורשם ברחמים ורצון תפקידנו לעורר אלו ההשפעות טובות ע"י רחמנות וויתור בין איש לעמיתו ובכך יתעוררו עלינו גם משמיא לרחם עלינו, וכך פירשו "עלה אלוקים בתרועה" אלוקים רומז על מידת הדין, שמידת הדין מתעלה ועוברת ע"י שבנ"י הם באחדות וריעות, וכן אי' מפורש בספה"ק ישמח ישראל שבחודש אלול ילמוד כל אחד בספה"ק תומר דבורה להרמ"ק שמבאר איך לנהוג במכילין דרחמי - מידות הרחמים למעשה בין אדם לחבירו ובכך לעורר עלינו רחמים גדולים לחיים טובים ולשלום.

ואם עבודת היום הוא לזכות למאור פנים "ה' באור פניך יהלכון" הרי שלזכות בזה הוא ע"י הארת פנים איש לרעהו, באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא וע"י הארת פנים בין אדם לחבירו זוכים להארת פנים בין אדם למקום. במיוחד נתנו רבוה"ק לחלק הדיון לכף זכות, ובזהירות **אפי'** מלחשוב ח"ו מחשבות רעות על הזולת בגנותו או בחסרונותיו ח"ו, ושאם ח"ו חושבים מחשבות כגון דא יכולים ח"ו להמיט רעה על השני ואפי' במחשבה גרידא, ומאידך אם דנים השני לכף זכות הרי זה מעורר לעילא שידונו אותנו ג"כ לכף זכות (עיין קדושת לוי עבודת ישראל בפרשת שופטים שפירשו שע"י ש"ושפטו את העם משפט צדק" ע"י "יגרמו ש"צדק צדק תרדוף" להביא עליך צדקה וברכה ורחמים, וכן מובא בשם החת"ם "ונתן לך רחמים" וע"י "ורחמך"). ובמאור ושמש בפרשתן כעין זה שאחד מעיקרי העבודה הוא לראות מעלות חברינו ולא חסרונם ועל ידי זה יביטו עלינו מלמעלה בעין טובה.

אי בעית אימא דזהו מעבודת היום, להיות ניצב לפני השם, משום דבני ישראל רק בכללותם ביחד הרי הם קומה שלימה, וכמשל הרה"ק ר' שלמה קארלינער זי"ע למלך שהיה צריך ליקח איזה דבר ממקום גבוה מאד ולא היה לו כ"כ סולמות, מה עשה, העמיד כמה אנשים אחד על חבירו, עד שהגיע העליון למקום הגבוה, וזה פשוט שלא נוכל לומר שהאיש שעומד למטה על הארץ מיותר ואינו נצרך כי הלא אם ילך הלה הלא יפלו כולם - והנמשל מובן (ספה"ק בית אהרן).

אי בעית אימא המלכה, דענין זה הוא בכלל עבודת המלכת הבוית"ש על כל העולם, כי מגדלות המלך הוא שעמו מאוחדים סביבו בדעה אחת לקבל עול מלכות ואדונותו, "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" ובזה פירשו הפסוק "עלה אלוקים בתרועה" שהשי"ת מתעלה כאשר בנ"י הם באחדות וריעות. וכן אמר הרה"ק בעל בית אהרן זי"ע שאמר: "ראש השנה - ווי מער איד אלטס מער מלך, יום כיפור - אפילו א איד אליין אין וואלד".

וכבר נודע דסוד ראש-השנה הוא: ענין **בתוך עמי אנוכי יושבת** (מהפטרת ר"ה) - כפי אשר כונה באגרת הקודש של הרר"ב מפשיסחא זי"ע הנודעת- להיכלל בתוך הכלל שכאשר האדם מחזיק עצמו בנפרד הרי הדין עליו בנפרד ודנים אותו כפי מעשיו אבל כאשר הוא כולל עצמו בתוך כל ישראל הרי על כלל ישראל ביחד הם בתכלית השלימות והקב"ה מרחם עליהם.

עוד פירשו בספה"ק וביתר שאת בספה"ק "תולדות יעקב יוסף" להרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה תלמידו הגדול של מרנא הבעש"ט הק' זי"ע, מבארים פסוק זה אודות חובת "היום - דא ראש השנה" (זוה"ק פינחס) להיות באחדות גמור איש את רעהו וביותר להיות באחדות ובצוותא עם ראשי הדור שזהו העצה היעוצה להיות נצבים ועומדים ביום הגדול והנורא הלזה, וכיוצ"ב בספה"ק תורת חיים ("ואמנם אם ישראל זוכים להיות באגודה אחת אצל הצדיק הנקרא 'כל' ומזה יהיו נצבים לפני ה' ולא יהיה מסך המבדיל כי פנים מורה על רחמים גמורים").

חובה זו, להסתופף בצל צדיקי הדור בראש השנה, ייסדוהו ראשי וקדמוני מאורי החסידות ומאז ועד היום מקיימים בחצרות החסידים נוהג זה ביתר שאת וביתר עוז במסירות נפש עילאית.

הא לך לשון הרב הקדוש רבי פנחס מקוריץ זי"ע: "ראש השנה הוא ראש של השנה, בסוד עולם שנה נפש, **וכיון שהוא הראש, צריך אדם להיות אצל ראש הדור, לכן המנהג לנסוע אל רבו על ראש השנה".**

משמיה דהרה"ק בעל "בית אהרן" מקארלין זי"ע מתאמרא שאמר: "ווען חסידים זאלן וויסן וואס טוהט אויף א 'נסיעה' אויף ראש השנה און זיין מיטן רבי'ן, וואלטן זיי מיט געברענגט זייערע קינדער אין די וועגעלך" (אילו היו החסידים יודעים את גודל התועלת שמניבה ה'נסיעה' לרבם לראש השנה היו מביאים עמם גם התינוקות בעריסתם...). וכעין דברים הללו מובא בשם הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע שהפליג במעלת הנסיעה לראש השנה, שראוי ונכון להביא גם ילדים קטנים. ומעשה שהיה אצל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע אשר התבטא "כי צריך 'כתפיים רחבות' ואחריות כבדה הוא לומר לחסיד שלא לשהות אצל רבו בראש השנה".

ונשלים אמרינו בלשון קדשו של רביה"ק בעל העטרת ישועה זי"ע:

ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל. יחי ראובן ואל ימות וגו' (דברים לג ה-ו). נראה דהכתוב הורה לנו שעיקר הוא להתאסף יחד בראש השנה אל צדיקי וראשי הדור, ואז הוא ברב עם הדרת מלך, וממליכין אותו באמירת 'המלך' כראוי, וגם התקיעת שופר הוא בקדושה רבה. וזהו: **'ויהי בישורו'ן מלך'**, היינו להמליך הקב"ה ביושר, הוא **'בהתאסף ראשי עם יחד'**, הוא רק אם העם אצל ראשיהם הצדיקים, ועל כן **'שבטי' ישרא'ל'** עולה רא"ש השנ"ה (כי ישרא"ל נחשב בספרים למספר תפ"מ, עיין בבכ"ע). **'יחי ראוב'ן'** עולה ז' פעמים הב"ל היוצא מן השופר, ודייקא באסיפה אל הצדיק ישיג לו חיות דקדושה.

עטרות ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

◆ הרב נתנאל קצבורג ◆

עוררני אחד מחשובי הת"ח בשכונתנו על דבר המצוי יום ביומו, שמכוניות חונות ברחוב הראשי במקום צר האסור לחניה, באופן שכאשר מגיעים אטובוסים או משאיות אין מעבר ועל ידי כך נוצר עיכוב גדול בתנועה. ויש לדון האם יש איסור בחניה במקום כזה.

והנה ודאי שמהנהגה טובה ראוי שלא לחנות במקום כזה שהרי נגרם צער ועגמת נפש להרבה אנשים על ידי כך, אמנם אכתי צריך לדון מהו עיקר הדין בזה. גם ידוע שיש לדון כאן מהלכות מדינה אם יש לעירייה סמכות למנוע ולאסור את החנייה ואין כאן מקומו, אמנם במאמר שלפנינו נדון בעיקר הדין. וכל הדברים האמורים כאן הם לעורר את הת"ח ונכתב שלא בעיון כל הצורך.

והנה פתח הדברים הוא לכאורה האם חניית הרכב נחשבת לשימוש משימושי רשות הרבים או דילמא רשות הרבים ניתנה רק לשימוש של מעבר ודרך, וכל חניה היא בעצם חריגה מהשימושים המותרים אלא במקום המיועד לכך. ועל כן יש לברר לאלו שימושים ניתנה רשות הרבים.

הנה כתב הטור חו"מ סי' תיז **לא יזרוק אדם אבנים או דבר אחר לר"ה שלא יכשלו בהם רבים. אין עושין חלל תחת ר"ה ולא בורות שיחין ומערות אפילו על כיפת אבנים חזקה מאד שמא תפחת. ואין מוציאין זיזין בר"ה אא"כ הוא למעלה מגמל ורוכבו, והרמב"ם זכרונו לברכה כתב והוא שלא יאפיל דרך הרבים.** וראיתי בספר פתחי חושן ח"ו פ"ח הערה סב שדקדק מלשון הטור שכתב **שלא יכשלו בהם,** דכל האיסור להניח דברים ברה"ר הוא רק משום חשש תקלה ונזק לבני רה"ר, אבל אם אין בדבר שום חשש נזק מותר. וצריך ביאור דמה בכך שאין כאן חשש נזק, והרי סוף סוף אין רה"ר רשותו הפרטית ואיך יהיה מותר להניח שם חפציו. ונראה מזה, דבאמת כיון שהרשות אינה רשות פרטית של אף אדם, ממילא כל אחד יכול לעשות בה כרצונו ובלבד שלא יהיה בדבר נזק והפרעה לרבים.

והנה במשנה ב"ק כז. **המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו.** ומקשה הגמ' **אמאי איבעי ליה לעיוני ומיזל** [כלומר היה לשובר להזהר מלהזיק]. **אמרי דבי רב משמיה דרב, בממלא רה"ר כולה חביות. שמואל אמר באפילה שנו. רבי יוחנן אמר בקרן זוית** [ופרש"י, כשנכנסין ממבוי למבוי מן הצד הניחה בצד המבוי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה] וכו', **אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' עולא, לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים** [ופרש"י, ודקשיא לך איבעי ליה עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים]. ובהמשך הגמ' שם, **הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל. בפומבדיתא, וחייב רבא. בשלמא שמואל כשמעתיה** [היינו דדווקא באפילה פטור אבל באורה חייב] **אלא רבא לימא כשמואל ס"ל. אמר רב פפא קרנא דעצרא הוי, דכיון דברשות קעבדי איבעי ליה לעיוני ומיזל.** ומפרש"י קרנא דעצרי - קרן זוית הסמוכה לבית הבד. דהואיל וברשות קעבדי - שמנהגם היה כן כשהיתה בית הבד מליאה בני אדם היו הבאים מושיבין כליהם ברשות הרבים וממתינין עד שיצאו אלו. וראה בסמ"ע סי' תיב סק"ב שביאר, **דאף דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים, שאני הכא דיודע האדם דלפעמים מניחים שם כלים וה"ל להתבונן ולראות אם יש שם.**

למדנו מדברי הגמ' הללו שמותר להניח כלים לפני בית הבד מחמת הצורך שבדבר למרות שהדבר מהווה הפרעה לבני רה"ר.

והנה בשו"ע סי' תיב ס"ב, **הניח הכד במקום שיש לו רשות להניחו, כמו במקום פנוי שלפני בית הבד, ובא אחר ונתקל בו ושברו, חייב.** וכו' **ואם היתה אפילה, או שמילא כל הדרך כדים, פטור על שבירתם.** וכו' **ואם מילא כל הדרך כדים שאי אפשר לעבור, אפילו שברו בידים פטור.** ועי' בסמ"ע שם שמבאר דיש בזה ב' אופנים. דאם מילא את הדרך בחביות באופן שצריך לילך ולסבב מן הצד, הדין הוא דפטור על שבירתם אבל אסור לעשות כן בידים. ואם מילא את הדרך לגמרי עד שאי אפשר לעבור, מותר אפילו לשבור בידים. ועי' בשו"ת בית אפרים חו"מ סי' עט שביאר דברי הסמ"ע, **וטעם הדבר מבואר, דכל שהניח דרך לעבור אכתי ברשות קא עביד כיון דקרני דעצרי הוא, רק בנתקל פטור כיון שעכ"פ מילא כל הדרך. אף שהניח דרך קצת, מ"מ לא הו"ל לאסוקי אדעתיה, אבל מ"מ מקרי ברשות לענין אם שיבר זה בידים חייב.** הא קמן, דאף שגורם לסובב את הדרך, מ"מ כיון שנמצא שם ברשות, לא אכפת לן במה שמפריע להילוך הרבים ולא נעשה שלא ברשות על ידי זה, ורק בממלא את הדרך כולה דבזה מונע לגמרי את השימוש מבני רה"ר תו חשיב שלא ברשות.

ואין כאן מקום להאריך בעוד דוגמאות המתבארות מתוך דברי הפוסקים, אבל כלל הדברים נראה דכל שהאדם עושה שימוש ברה"ר לעצמו, על אף שיש בדבר הפרעה לבני אדם אחרים, אין איסור בדבר, דרה"ר ניתנה לשימוש כל אחד ואחד כפי צרכו. ורק היכא שעושה שימוש כזה שמונע לגמרי את בני הרה"ר או שמקלקל את רה"ר כגון שחופר בור או כה"ג, בזה הוי בכלל מזיק את הרבים ואסור לעשות כן.

והעירוני ממה שכתב המג"א תרל"ז סק"ג דאסור לעשות סוכה ברה"ר. ונראה דלא דמיא, דהתם הרי בונה סוכה ואינו נמצא בה כל הזמן, ונמצא שהסוכה עומדת במקום הילוך הרבים גם בשעה שאינו משתמש בה וזה הוי כמי שגוזל את רה"ר וכונסה לתוך רשותו, דודאי אסור לעשות כן. אבל מחנה רכבו בזמן שנכנס למקום אחר לעסקיו, יש לומר דזה הוי כשימוש ברה"ר ולא כגזל הרשות. ומסתבר דמי שמחנה רכב מקולקל באופן קבוע, דזה באמת הוי כגזל רה"ר ואין זה שימוש בעלמא.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהילולא

◆ הרב משה רויטמן ◆

משרתיו אש לוהט

ר' ברוך איש חסיד היה, בלי מזון ומחיה, בביתו עוסק מְבַּבּוֹשׁ, ואין בגד ללבוש. גונן בחשובה אשה, וגם בבנות ששה. ומשגדלו הבנות ובאו לפרקן, לא היה בידו מאומה להשיאן.

דיברה לו האשה, יותר אין להתיאשה. היא הפצירה בו שיסע נא אל רבו השרף רבי **אורי מסטרעליסק**, ויזכיר בפניו את מצוקתם, כדי שיבקש רחמים עליהם, וימשיך ישועה לאוהליהם.

ואמנם היה ר' ברוך שומע לבקשת זוגתו, ועושה את דרכו הלוך ונסוע לסטרעליסק. אלא שבכל עת שהיה מגיע אל חצר הקודש, היה נסחף כבחבלי קסם לאווירה העילאית ששררה במקום הקדוש הלזה, עד שהיה מתרומם טפח ומתעלה טפחיים, מתוך דביקות להטת בעבודת ה', ושוכח לחלוטין לשם מה בא לכאן. הדבר אירע פעם אחר פעם, כשהיא משלחתו והוא חוזר, מבלי להזכיר בפני הצדיק את מצוקתם כי רבה.

ואלמלי היה ר' ברוך יחיד במינו בהתנהגות זו, היינו תולים זאת בבעיה אישית משלו, אלא שלא רק אצלו אירע הדבר. כזו הייתה האווירה באותו גן עדן תחתון שבסטרעליסק, בצל חמדתו של רבי אורי, כמוהו כאי שמיימי בתוך ימה הסוער של העולם הזה, בתוכו נשכחים כל צרכיו והבליו.

◆◆◆

רבי אורי שכונה בחיבה 'השרף', היה מהאריות שבחבורת תלמידי הצדיק רבי **שלמה מקארלין**. ולאחר הסתלקות רבו החל להנהיג עדת חסידים, על-פי דרכה המיוחדת של קארלין.

וכרבו רבי שלמה, כן היה רבי אורי מיוחד בעבודת התפילה. בכל עת שהיה עומד בתפילה לפני קונו, היה מתנתק כליל מכל העולם הזה, וכבן על אביו מתרפק ומשתפך, מתלהב ומתפרץ, אף מרים את קולו ושואג כארי, במתיקות שכזאת, שכל הלבבות כדונג נמסו, וכולם נקבצו ובאו לחזות בנועם עבודתו, כשמראהו כמראה הלפידים, רגליו נוטפות דם, ורשפיו רשפי אש שלהבת י-ה.

ואחר עבודתו המופלאה הזאת, נסחפו תלמידיו וחסידיו שדבקו בו. ואף הם היו מתפללים בכיסופים לוהטים, עד שנפשם יצא בדברם.

על חסידי סטרעליסק מסופר, כי פעם בשעת שיחת מרעים, הביעו ותיקי התלמידים תשוקה אין-סופית להתעלות עוד במעלות הדביקות באלוקים חיים בשעת התפילה. החליטו אפוא לקבוע לימוד בצוותא בכוונות האר"י הקדוש. כסבורים היו שבכך ירבו בחבילה להלהיב יותר את אש התפילה, אולם לפליאתם הרבה, דווקא אז חלשה התלהבותם ודעבה.

בצר להם, נכנסו התלמידים אל הקודש פנימה, ותינו את דאגתם בפני רבם.

"פשיטא", הסביר להם השרף, "עד שנכנסתם לשער הכוונות של תורת הנסתר, הייתם מחשיבים כל תיבה ותיבה מתיבות התפילה שהיא אחת משמותיו של הקדוש-ברוך-הוא, מבלי לחשוב איך וכיצד, וכך הייתם נדבקים בו יתברך בכל מילה, תיכף ומיד, ללא שום עיכוב. ואמנם כעת, שהתחלתם לחשוב מחשבות בחשבון האותיות וצירופיהן, נעשתה לכם התפילה מלאכה קשה יותר..."

◆◆◆

ואם אלו היו דאגותיהם של חסידי סטרעליסק, מובן אפוא מדוע היו כל שאר דאגותיהם החומריות נשכחות שם במחיצת רבם הקדוש, ובינינה ר' ברוך, שהיה שוכח בזה אחר זה את מטרת בואו, ואת צורכי פרנסת ביתו.

ואולם, לאחר שכבר הזיק הדבר לשלום ביתו, כבר לא עמד ר' ברוך בהפצרותיה הנשנות של זוגתו. בפעם הבא שיצא אל רבו, קשר אפוא פתק על ידו, עליו רשם תזכורת לעצמו, והוא לא שכח.

כשבא ר' ברוך אל הקודש פנימה, היה זה בשעת הבוקר, קודם לתפילת השחר, באותו זמן שבו קיבל רבי אורי את אשר לו דבר נחוץ, ונימוקו עמו, כי עומד הוא להגיע בתפילתו עד כלות הנפש, ואינו יודע אם לאחריה יוותר בחיים עלי אדמות. מאותה סיבה אף היה נוהג להיפרד מבני ביתו בכל פעם שיצא להתפלל...

ביכה ר' ברוך את מצבו בפני הצדיק, שנשא אליו מבט מלא חמלה.

נענה לו הרבי: "הלא כעת אנו ניגשים לתפילה. איעצך ויהי אלוקים עמך, כאשר תגיע בתפילה אל אמירת ה'שירה', היא שירת הים שהיה שר משה עם בני ישראל, תכוון בה להתפלל עבור הפרנסה, כי אמירת השירה מסוגלת לכך" (ראה פסחים קיט, א; מאור עינים, פרשת בשלח).

יצא ר' ברוך מן החדר שבע רצון, לאחר שקיבל עצה מועילה מפי הצדיק, והזדרז לבית התפילה.

כעבור רגעים ספורים בא לו השרף גם הוא אל בית תפילתו, כולם הניחו תפילין והחלו בברכות השחר. "דאוואי זשארז!" (= הבו אש, ברוסית) קרא להם השרף כנגרל היוצא לקרב, והם, כחיילים דרוכים, פתחו באש להוטה "לעולם יהא אדם" (כמנהג קארלין להתחיל בזה את התפילה), עד שההיכל כולו נדמה כהר געש. באמירת הקורבנות נראה כאילו עומדים המה בעזרה של בית המקדש, משם התרוממו אל המעלות לשורר את 'פסוקי דזמרה', וכל כך התלהבו, שבבואם לאמירת השירה, הגביהו את שיפולי בגדיהם כביכול הולכים הם בתוך הים הקרוע, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. משם התעלו עוד יותר, לשורר עם האופנים וחיות הקודש באהבה רבה ואהבת עולם, ולמסור עצמם על קידוש השם בקריאת שמע. אז הושלך הס בהיכל, וכולם נעמדו לתפילת שמונה עשרה, בכיסופים לוהטים, כאילו עומדים הם בתוך קודש הקדשים.

בתום התפילה קרא לו הצדיק לר' ברוך ושאלו: "נו ברוך!, האם כיוונת בשירה לפרנסתך, כאשר דברנו?".

"אוי רבי", נתן בו ר' ברוך עיניים מתמיהות, "וכי כיצד אפשר לזכור בשירת הים את הפרנסה?!..."

◆◆◆

הוא אשר דיבר רבי אורי, כאשר שאלה אותו זוגתו הצדקנית: "מדוע אינך משתדל לפעול עבור אנשי שלומיך החסידים היקרים שתהא הפרוטה מצויה בידם?! והלא עיניך הרואות שהמה עניים מרודים!".

השיב לה בעלה הגדול: "וכי מה אעשה להם לתלמידיי שאינם רוצים בכך?!..."

"לא יתכן כזאת", השיבה הרבנית, "וכי מהיכן יכולים המה לחיות ללא פרנסה?".

"בוא ואראך", ענה לה השרף, ומיד הורה לקרוא לפניו חסיד שעני ואביון היה, ומול עיניה שאלו אותו: "הנה השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון, מה תבקש אפוא שאפעל עבורך?".

"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש", נזעק החסיד מנהמת לבו, "שאזכה לומר ולו פעם אחת את 'ברוך שאמר כמו שהרבי אומרו..."

"הכנים הם דבריי שאינם חפצים בכסף?", קרא הצדיק לצדקנית.

והלא כה אמר אביה - הצדיק רבי **קאפיל חסיד**, ששימש כשליח ציבור בהיכלו של רבינו הבעל-שם-טוב הקדוש: "והעושר והכבוד מלפניך", כל עושרי וכבודי איננו אלא זה שאני זוכה לעמוד ולהתפלל לפניך! וכזו הייתה גישתם של חסידים ואנשי מעשה, בבואם לעבודה שבלב זו תפילה. אם בתחילה סברו לבקש על צרכיהם הגשמיות, כי אכן צריך שיהיה ליהודי "כל צורכי עולם הזה בריווח" (כלשון ה'נועם אלימלך', ליקוטי שושנה), אולם כאשר עמדו להתפלל התעלו כל כך עד שכל צרכי עצמם היו בטלים ומבוטלים בעיניהם, ולא הייתה בהם אלא אותה תשוקה עילאית, להתענג בתענוגים של קירבת אלוקים.

◆◆◆

בימי ראש השנה הבאים לקראתנו לשלום, נדונים כל באי עולם על מצב פרנסתם בשנה הבאה עלינו לטובה ולברכה, אולם בני ישראל, שבאים אל הימים האלה לאחר הכנת הלב בתשובה והתקרבות אל ה', שוכחים כבר לחלוטין מצרכיהם החומריים, ואינם מתחננים אלא עבור גילוי כבוד מלכותו יתברך בעולם, שיידע כל פעול, ויבין כל יצור, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלוקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה, עד שמי שמתפלל על פרנסתו נחשב בזוהר הקדוש 'ככלבין דצווחין הב הב'...

ואמנם, האב הרחמן, שמבין ומאזין מביט ומקשיב לקול תפילתנו, יודע כמה חשובה היא הפרנסה הטובה לבניו אהוביו, כדי שיוכלו לעשות רצונו יתברך בלבב שלם, והוא משפיע שפע רב ושנה טובה ומבורכת.

לרגל הילולת הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע - כ"ג אלול

עפ"י: אוצר ישראל; מזקנים אתבונן

עטרות של שבלים

פלאות ופרפראות

◆ הרב משה רויטמן ◆

בקשת פרנסה בראש השנה - מותרת לתומכי תורה

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם וגו' מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ (כט ט-י).

הוראה נפלאה רומז בפסוק זה רבינו הרה"ק רבי יהושע מדזיקוב זי"ע, בספרו הקדוש 'עטרת ישועה' בפרשתנו, וזה לשונו הקדוש:

"כי בראש השנה ויום הכפורים אין להתפלל על צרכי גשמיות ופרנסה, וכמו שאיתא בתיקונים (תיקון ו, כב א) 'צווחין ככלבין הב לנא מזונא', הרי כי לא נכון לעשות כן. אולם נראה דזהו רק לאלו האנשים אשר לא עשו סיבות בממונם לפרנס לתלמידי חכמים, אבל אלו האנשים שכל כוונת עמלם היא שעל-ידי-זה יתמכו ידי לומדי תורה ותלמידי חכמים אזי להם מותר להתפלל על צרכי עולם הזה יען שנכלל בה גם כן הרוחניות.

והנה 'מחטב עציך' רומז לאלו העוסקים במשא ומתן ובפועל מעשה ידיהם בעבודה קשה להביא טרף לביתם. גם 'עציך' בכ"ף דמנצפ"ך (שנחשב למספר ת"ק), מספר **'עתר'**, מלשון 'עתר ענן הקטורת' וכו' (יחזקאל יג, יא) שדרשו חז"ל (בראשית רבה סג, ה) על 'ויעתר יצחק' שהתפלל בעושר (לשון המדרש: 'ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו', רבי יוחנן וריש לקיש רבי יוחנן אמר, ששפך תפלות בעושר), כי 'עתר' הוא עושר כמו הקטורת שמעשרת (ראה יומא כו, א). ו'שאב מימיך' נקראת התורה שנמשלה למים (ראה תענית ז, א).

וזהו 'אתם נצבים', כי 'נצבים' רומז על ממון, על דרך (פסחים קיט א) 'ממונו של אדם מעמידו על רגליו'. ואמר 'אתם נצבים היום', שבראש השנה (הנקרא 'היום') תוכלו להתפלל עבור צרכי ממון שיהיה לכם ריבוי עשירות ופרנסה, אך באופן 'מחטב עציך עד שאב מימיך', היינו העשירות והפרנסה הרמוז בתיבת 'חטב עציך' תבוא 'עד שאב מימיך' הרמוז לתלמידי חכמים, היינו בכוונה שאתם תפרנסו מזה ותתמכו ידי לומדי תורה ותלמידי חכמים, ובאופן זה תוכלו להתפלל על צרכי הפרנסה וטובות העולם הזה גם באלו הזמנים. וזה שכתב הבעל הטורים 'כדרך שנאמר (שמות יט יז) 'ויתיצבו בתחתית ההר'', היינו על אופן זה תתפללו שהאי 'נצב' שהוא הממון שמעמידין את האדם על רגליו יבוא לידי האי 'נצב' הנאמר (בפסוק) **'ויתיצבו** בתחתית ההר', היינו לתלמידי חכמים, אז תוכלו להתפלל עבור זה גם כן בראש השנה ותצליחו במעשה ידיכם לטובה".

אם יש עליו מליץ אחד מני אלף

אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ (ל, ד).

כתב הרה"ק רבי אליעזר מטאריגראד זי"ע בספרו הקדוש נועם מגדים:

"ראוי לעיין, ד'מקצה הארץ' היה לו לומר, דאטו נידחין בשמים הן?

"ומה נעמו לחיך דברי פה קדוש אדוני אבי מורי ורבי הרב הגדול קדוש יעקב זללה"ה, דגם העבירה שהוא נידח ואינה קרב לפרגוד, אם יש בה קצת כוונה לשמים ה' ברחמיו ירצהו. וזהו 'אם יהיה נדחך בקצה', וכו', רצונו לומר בקצה וסוף הדבר יגיע ממנו לשמים אזי מניצוץ זה - 'וקבצך', כו' ודברי פי חכם חן.

"וקרוב לזה דברי קדוש ישראל הבעל שם טוב, במליצה עבור עם קדוש, שכל מה שעושין סוף מעשה הוא לה', גם העושק וההונאה הכל למען ה', שיחזיק בנו לתורה, שיכבד שבת, לישא בעול, וצדקה, הרי הכי הכל עשוי לשם שמים, עד כאן דברי פה קדוש. וכאשר העמסנו זה בדברי דוד המלך ע"ה (תהלים קט, טז) שהאשים לרשע 'אשר לא זכר עשות חסד וירדוף' כו', שתמוה, דתחלה נקט 'עשות חסד' דמשמע שאין בו רק זה שאינו עושה לפנים משורת הדין וחסידות, ואחר זה סיפר שהוא רשע גמור, אך הכוונה, שבכל הרשעיות לא היה בו ניצוץ כוונה וזכרון לקדושה וחסד, והבן" עכלה"ק.

התפילות כבר מוכנות...

בספר "שיח זקנים" מובא הסיפור דלהלן:

"החזן מעיר מאשציסק היה מתפלל בימים הנוראים בבית הכנסת בעיר לבוב, ונסע על שבת-קודש הקודם לשבת סליחות לבעלזא, וטרם נסיעתו ללעמבערג על שבת סליחות נכנס להפרד מהרה"ק מהר"א מבעלזא, ושאל אותו הרה"ק לסיבת מהירותו, ואמר שצריך להכין את התפילות [איך דארף מיר פארזען די תפילות]. אמר לו הרה"ק, צריך אתה להכין את עצמך, התפילות מוכנים כבר [פארזען דארפסטו דיך, די תפילות זענען שוין פארגעזען]".

לתגובות הערות והארות: 10atarot@gmail.com ◆ מרכז מוסדות דזי'קוב בא"י רח' האיילות 20, גבעת זאב